

De opbrengst van opleiding van recent gearriveerde Turkse, Poolse en Bulgaarse immigranten in Nederland

Hoe het effect van opleidingsniveau op beroepsstatus wordt beïnvloed door de taalvaardigheid, sociaal kapitaal en ervaringen van discriminatie van recent gearriveerde immigranten uit Turkije, Polen en Bulgarije

Abstract

The aim of this article is to investigate how the effect of educational level on the occupational status of recent arrived immigrants from Turkey, Poland and Bulgaria to the Netherlands is affected by their proficiency in the Dutch and English language, social capital and perceived discrimination. Drawing on the Human Capital Theory, Social Capital Theory and discrimination theories, various hypotheses were derived. These hypotheses were tested using the New Immigrants Survey Netherlands from 2013. It was found that a higher educational level obtained in the country of origin leads to a higher occupational status on the Dutch labour market. Further, it appears that English proficiency strengthens this effect, which means that recent arrived immigrants who speak English well, have higher returns to education in the Netherlands. In this study, no evidence has been found that Dutch proficiency, social capital and perceived discrimination affect the returns to education of these recent arrived immigrants.

Keywords: Educational Level, Occupational Status, Returns to Education, Dutch Proficiency, English Proficiency; Social Capital, Perceived Discrimination

Universiteit Utrecht

Bachelorscriptie Sociologie

Eva Mienis (6272460)

Eerste beoordelaar: Prof. dr. Ineke Maas

Tweede beoordelaar: Dr. Tali Spiegel

1. Introductie

In de Sociale Staat van Nederland van 2019 wordt vermeld dat het gemiddelde opleidingsniveau onder de Nederlandse bevolking in de tweede helft van de twintigste eeuw enorm is gestegen. Elke nieuwe generatie is hoger opgeleid (SCP, 2019). Bovendien is de gemiddelde beroepsstatus van de Nederlandere bevolking de afgelopen 25 jaar toegenomen (CBS, 2017). Deze twee opwaartse trends zijn nauw met elkaar verbonden: de afronding van een opleiding op hoog niveau leidt tot een hoge beroepsstatus. In andere woorden, de afronding van een hoog opleidingsniveau resulteert in een grotere opbrengst op de arbeidsmarkt. Een verklarend mechanisme voor deze grotere opbrengst is het door Becker (1962) geïntroduceerde concept menselijk kapitaal. Menselijk kapitaal wordt verkregen door het volgen van educatie, waarbij de hulpbronnen kennis, vaardigheden en ervaringen worden opgedaan. Deze hulpbronnen zijn nuttig voor een toekomstige baan. De theorie van menselijk kapitaal als verklaring voor de relatie tussen opleidingsniveau en beroepsstatus vindt ondersteuning in empirisch onderzoek (De Hamer & Maas, 2020; Nordin et al., 2010; Van Tubergen, 2006).

Niet alleen het opleidingsniveau kan de beroepsstatus beïnvloeden, er zijn ook andere factoren. Zo is er gevonden dat taalvaardigheid kan leiden tot meer inkomen. Inkomen maakt een groot deel uit van een individu zijn beroepsstatus (Chiswick & Miller, 2015). Het blijkt dat taalvaardigheid interacteert met opleidingsniveau: diegenen die een hoge taalvaardigheid hebben zullen hoger opgeleid zijn. Een hoog afgeronde opleiding heeft een positief effect op de positie op de arbeidsmarkt (Chiswick & Miller, 2001). Deze relatie wordt ook voor de Nederlandse context ondersteund (zie Chiswick & Wang, 2016; Euwals et al., 2008). Engelse taalvaardigheid is ook van belang in de Nederlandse context. Gijsberts en Lubbers (2014) vonden namelijk dat de beheersing van de Nederlandse taal wordt vergroot wanneer men Engels spreekt. Verder zijn er aanwijzingen dat sociaal kapitaal opbrengsten van opleiding vergroten (Bourdieu, 1986; Chiswick & Wang, 2016; Quite et al., 2013, p. 401). Tot slot blijkt dat ervaringen van discriminatie de opbrengsten van opleiding negatief beïnvloeden. Individuen die discriminatie ondervinden hebben een grotere kans op een lagere beroepsstatus dan individuen die geen discriminatie ondervinden. Dit geldt ook als zij een gelijke opleiding hebben afgerond (Blees-Booij, 1993, p. 156).

De immigratie van mensen uit alle hoeken van de wereld heeft ervoor gezorgd dat 23,6 procent van de Nederlandse samenleving een migratieachtergrond heeft (CBS, 2019a). Er kan onderscheid worden gemaakt tussen verschillende deze migratieachtergronden. In het huidige onderzoek zal een onderscheiding worden gemaakt tussen ‘oude’ en ‘nieuwe’

immigrantengroepen (De Valk et al., 2001, p. 11; Meuleman & Billiet, 2003; Van Tubergen, 2013). Met ‘oude immigranten’ worden immigranten aangeduid die een lange migratiegeschiedenis in Nederland kennen. Een voorbeeld zijn arbeidsmigranten die in de jaren zestig uit Turkije werden geworven om de Nederlandse arbeidsmarkt te versterken. Velen hiervan hebben zich permanent in Nederland gevestigd. Hun families worden tot op de dag van vandaag met nieuwe generaties uitgebreid. Onder andere gezinsvorming en gezinshereniging dragen hieraan bij (Meuleman & Billiet, 2003, p. 139). ‘Nieuwe immigranten’ zijn immigranten die zich tamelijk recent in Nederland hebben gevestigd (Meuleman & Billiet, 2003, p. 137). Zij hebben hierdoor een kortere migratiegeschiedenis dan ‘oude immigranten’. Een voorbeeld hiervan zijn immigranten uit Polen en Bulgarije. Met de toelating van meerdere lidstaten tot de Europese Unie (EU) in 2004 werd de mobiliteit van Poolse en Bulgaarse immigranten vergroot (Lubbers & Gijsberts, 2013). Hoewel de migratiegeschiedenis tussen deze twee groepen verschilt, blijkt uit cijfers dat zowel ‘oude’ als ‘nieuwe’ immigranten zich nog altijd recentelijk in Nederland vestigen. In 2018 vestigden zich circa 6800 Turkse migranten, ruim vijftienduizend Poolse migranten en circa 6600 Bulgaarse migranten in Nederland (CBS, 2019b).

Er zijn aanwijzingen dat het opleidingsniveau afgerond in het land van herkomst onderling verschilt voor recent gearriveerde immigranten uit Turkije, Polen en Bulgarije. Circa de helft van de Poolse en Bulgaarse immigranten dat naar Nederland emigreert, heeft een opleiding vergelijkbaar met een niveau van HAVO/VWO of MBO in het land van herkomst afgerond. Turkse migranten zijn vergeleken met deze twee groepen lager opgeleid (Weltevrede et al., 2009, pp. 59-61).

Deze onderlinge verschillen in opleidingsniveau leiden mogelijk tot verschillen in beroepsstatus op de Nederlandse arbeidsmarkt. Lubbers en Gijsberts (2013) observeerden dat Poolse en Bulgaarse personen na vestiging in Nederland geregeld een beroep uitvoeren met een lagere sociaaleconomische status, dan in hun land van herkomst. Een mogelijke reden voor deze lagere beroepsstatus is dat Poolse en Bulgaarse migranten significant meer inkomen kunnen verdienen in Nederland dan in het land van herkomst. Een mogelijke reden voor de lagere beroepsstatus van Turkse migranten is het krijgen van minder kansen om in aanmerking te komen voor een beroep van een hoog niveau, bijvoorbeeld door discriminatie (Khoudja, 2018).

Met deze bevindingen in het achterhoofd, is het mogelijk dat de eerder benoemde factoren Nederlandse en Engelse taalvaardigheid, het sociale kapitaal en discriminatie ook een rol spelen bij de opbrengst van opleiding voor recent gearriveerde ‘oude’ immigranten uit

Turkije en recent gearriveerde ‘nieuwe’ immigranten uit Polen en Bulgarije in Nederland. Het is van belang om deze mechanismen in kaart te brengen. Hiervoor zijn een aantal redenen.

Het uitbreiden van kennis over migranten uit Oost-Europa is maatschappelijk relevant, met name omdat zij zich op dit moment in grotere getalen vestigen dan ‘oude’ immigranten uit onder andere Turkije. Verder draagt dit onderzoek mogelijk bij aan nieuwe inzichten die gebruikt kunnen worden in het maatschappelijk debat over de hoge werkloosheid en gemiddeld lagere beroepsstatus van de niet-autochtone bevolking in Nederland (CBS, 2020).

Dit onderzoek is ook van wetenschappelijk belang. Allereerst is de relatie tussen opleiding en beroep herhaaldelijk onderzocht voor de vier grootste immigrantengroepen, ofwel personen met een Turkse, Marokkaanse, Surinaamse of Antilliaanse oorsprong, in Nederland samen (De Vries & Wolbers, 2002; Khoudja, 2018; Van Tubergen, 2006; Wielers & Van der Meer, 1997). Deze vier groepen worden ook aangeduid als ‘oude’ immigrantengroepen (Meuleman & Billiet, 2003; Van Tubergen, 2013). Een veel voorkomende vergelijking is die waarin Turkse en Marokkaanse migranten tegenover Surinaamse en Antilliaanse migranten worden gezet (Martinovic et al., 2009; Van Tubergen & Van de Werfhorst, 2007; Yao & van Ours, 2015). Redenen hiervoor zijn duidelijke tegenstellingen in religie en culturele overeenkomsten met de Nederlandse samenleving. Literatuur over de opbrengst van opleiding van ‘nieuwe’ migranten uit landen zoals Polen en Bulgarije komt in Nederland voor, maar in veel mindere mate vergeleken met empirisch onderzoek naar ‘oude’ immigrantengroepen. Bovendien is de specifieke vergelijking tussen migranten uit Turkije, Polen en Bulgarije nauwelijks onderzocht (zie bijvoorbeeld Zorlu, 2013).

Het doel van dit onderzoek is achterhalen hoe de opbrengst van opleiding voor recent gearriveerde migranten uit Turkije, Polen en Bulgarije wordt beïnvloed door de Nederlandse taalvaardigheid, Engelse taalvaardigheid, het sociaal kapitaal en ervaringen van discriminatie van deze immigranten. De centrale vraag in deze scriptie luidt daarom als volgt: *‘Hoe wordt het effect van opleidingsniveau op beroepsstatus beïnvloed door de Nederlandse en Engelse taalvaardigheid, het sociaal kapitaal en ervaringen van discriminatie van recent gearriveerde migranten uit Turkije, Polen en Bulgarije in Nederland?’*.

De opbrengsten van opleiding van een recent gearriveerde migrant zal in dit onderzoek worden onderzocht met behulp van data van de *New Immigrant Survey Netherlands* (NIS2NL) (Lubbers et al., 2018a, 2018b). NIS2NL is een longitudinaal panelonderzoek naar verscheidene integratieprocessen van recent gearriveerde migranten uit Turkije, Spanje, Bulgarije en Polen in Nederland. Het onderzoek is opgezet door onderzoekers verbonden aan

Nederlandse universiteiten en het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP). De *New Immigrant Survey Netherlands* is uitermate geschikt voor het onderzoeken van de opbrengst van opleiding. Ten eerste richt NIS2NL zich specifiek op de populatie van dit onderzoek. Bovendien wordt er in de survey uitgebreid gevraagd naar opleidingsniveau behaald in land van herkomst en de arbeidssituatie na emigratie naar Nederland.

2. Theorie en hypothesen

2.1. Opleidingsniveau en taalvaardigheid als menselijk kapitaal

Educatie zorgt voor het opdoen van nuttige economische vaardigheden, kennis en ervaringen, die bruikbaar kunnen zijn bij een toekomstige baan op de arbeidsmarkt. Becker (1962) vat deze competenties samen in de hulpbron menselijk kapitaal. Becker stelt dat individuen die meer tijd en moeite hebben gestopt in hun opleiding, meer nuttige vaardigheden, kennis en ervaringen hebben opgedaan. Een grotere mate waarin een individu deze competenties heeft opgedaan, gaat gepaard met de afronding van een hoger opleidingsniveau. Individuen die meer competenties bezitten en een hogere opleiding hebben genoten, bezitten meer menselijk kapitaal dan individuen die lagere opleiding hebben genoten. Ng en Feldman (2010) beargumenteren dat het beschikken over meer menselijk kapitaal zorgt voor een grotere kans om succesvol te zijn op de arbeidsmarkt, in dit onderzoek gebaseerd op de hoogte van de beroepsstatus.

Het opleidingsniveau en hiermee het menselijk kapitaal van een immigrant vormt een basis waarop de carrière na emigratie naar het land van bestemming zal worden gebouwd (Tharmaseelan et al., 2010). De theorie van menselijk kapitaal geeft een mogelijke verklaring voor de hoogte van de beroepsstatus van recent gearriveerde immigranten uit Turkije, Polen en Bulgarije. Wanneer een recent gearriveerde immigrant meer menselijk kapitaal bezit bij aankomst in Nederland zal hij of zij een hogere beroepsstatus innemen op de Nederlandse arbeidsmarkt. De eerste hypothese van dit onderzoek luidt daarom als volgt: *recent gearriveerde immigranten met een hoog afgeronde opleiding in het land van herkomst hebben een hogere beroepsstatus in Nederland dan immigranten met een lager afgeronde opleiding in het land van herkomst* (Hypothese 1).

Bovenstaande theorie en hypothese gaan over het menselijk kapitaal dat immigranten hebben verkregen in hun land van herkomst. Uit onderzoek blijkt dat deze vorm van menselijk kapitaal minder wordt gewaardeerd onder werkgevers dan vaardigheden verworven in het land van bestemming (Friedberg, 2000). Het spreken van de taal van het land van bestemming is een vorm van menselijk kapitaal dat verworven kan worden na emigratie.

Het spreken van de taal is een belangrijke vaardigheid voor de economische integratie van een immigrant in het land van bestemming (Chiswick, 1991; Dustmann & Fabbri, 2003). Taalvaardigheid zorgt namelijk voor meer productiviteit op de arbeidsmarkt (Chiswick & Miller, 2001). Ten eerste, wanneer een immigrant de taal van het land van bestemming beheerst, is deze persoon aantrekkelijk om te worden aangenomen voor de baan waarop hij of zij solliciteert. Een reden hiervoor is dat taalvaardigheid communicatie tussen de werkgever en de immigrant eenvoudiger maakt. Ten tweede kan de immigrant gemakkelijker communiceren met zijn collega's. Taalvaardigheid verlaagt dus de kosten van communicatie tussen werkgever, werknemer en collega's. Ten derde maakt beheersing van de nationale taal het mogelijk dat immigranten meer kunnen verdienen (Budría & Swedberg, 2015; Chiswick & Miller, 1995). In empirisch onderzoek is gevonden dat het spreken van de Nederlands taal bijdraagt aan een hogere beroepsstatus (Euwals et al., 2008; Yao & van Ours, 2015).

Verder vinden Chiswick en Wang (2016) in hun onderzoek dat Nederlandse taalvaardigheid kan interacteren met opleidingsniveau en daarmee het effect van opleidingsniveau op beroepsstatus beïnvloedt (p. 18). Het blijkt dat personen die de Nederlandse taal goed beheersen vaak ook individuen zijn die gemiddeld een hogere opleiding hebben genoten. Zoals hierboven beschreven, verklaart de theorie van menselijk kapitaal dat deze hoogopgeleide mensen gemiddeld genomen hogere posities op de arbeidsmarkt innemen. Hoogopgeleiden zullen meer profijt hebben van het meer beheersen van de Nederlandse taal dan laagopgeleiden.

Uit bovenstaande blijkt dat taalvaardigheid zorgt voor meer productiviteit op de arbeidsmarkt, ook in Nederland. Verder zijn er aanwijzingen dat Nederlandse taalvaardigheid het effect van opleiding op beroepsstatus beïnvloedt. In andere woorden, een immigrant die beschikt over een grotere Nederlandse taalvaardigheid zal meer opbrengst van zijn opleidingsniveau ervaren, dan een immigrant met een lagere Nederlandse taalvaardigheid. De hypothese die hieruit volgt luidt als volgt: *voor recent gearriveerde immigranten die de Nederlandse taal meer beheersen is het effect van opleidingsniveau op de beroepsstatus in Nederland meer positief dan voor immigranten die de Nederlandse taal in mindere mate beheersen* (Hypothese 2a).

Naast het spreken van Nederlands, lijkt taalbeheersing van het Engels zeer belangrijk in Nederland. Circa 90 procent van de Nederlandse bevolking geeft aan de Engelse taal goed te spreken (Europese Commissie, 2012, p. 21). Bovendien kent Nederland een zeer internationaal gerichte arbeidsmarkt, waarbij de Engelse taal fungeert als lingua franca. Wanneer een immigrant de Engelse taal in mindere mate beheerst, verlaagt dit mogelijk

productiviteit en de beroepsstatus van deze persoon op de Nederlandse arbeidsmarkt (Chiswick & Miller, 2001). Met het gegeven dat Nederlandse taalvaardigheid interacteert met opleidingsniveau wordt verwacht dat eenzelfde patroon voorkomt tussen Engelse taalvaardigheid en opleidingsniveau (Chiswick & Wang, 2016). Immigranten die de Engelse taal goed beheersen zijn hoger opgeleid en zullen hierdoor hogere posities innemen op de Nederlandse arbeidsmarkt. Kortom, een immigrant die beschikt over veel Engelse taalvaardigheid zal een grotere opbrengst van opleiding ondervinden. Hieruit volgt: *voor recent gearriveerde immigranten die de Engelse taal meer beheersen is het effect van opleidingsniveau op de beroepsstatus in Nederland meer positief dan voor immigranten die de Engelse taal in mindere mate beheersen* (Hypothese 2b).

2.2. Sociaal kapitaal

Een tweede verklaring die een rol kan spelen bij de opbrengsten van opleiding is het sociaal kapitaal waarover een immigrant beschikt.

Sociaal kapitaal ontstaat uit het effectief functioneren van sociale netwerken door middel van relaties tussen individuen in deze sociale netwerken (Bourdieu, 1986). Deze relaties zorgen ervoor dat normen, waarden, ideeën, kennis of informatie onderling kunnen worden verspreid. In andere woorden, sociaal kapitaal is het totaal van nuttige hulpbronnen die in het sociaal netwerk van een individu aanwezig zijn. Wanneer een individu een hoge mate van sociaal kapitaal heeft, heeft dit individu veel nuttige hulpbronnen tot zijn beschikking in zijn sociale netwerk. In tegenstelling tot menselijk kapitaal, wat verworven wordt door acties van een individu, is sociaal kapitaal een hulpbron die verworven wordt buiten een individu om.

Uit onderzoek blijkt dat er een relatie bestaat tussen sociaal kapitaal en de positie die een individu inneemt op de arbeidsmarkt. Hierbij speelt de structuur van het sociale netwerk van deze individu een rol (Granovetter, 1973). Sterke relaties met gezins- of familieleden dragen bij aan een directe toegang tot banen op de arbeidsmarkt. Kennissen of vrienden, aangeduid als zwakke relaties, geven een individu vooral veel nieuwe informatie die niet verkregen kan worden via de sterke relaties met familieleden (Nakhaie & Kazemipur, 2013). Deze zwakke relaties zijn lange overbruggende verbindingen en verbinden verschillende sociale netwerken met elkaar (Centola & Macy, 2007). Hierdoor kan onbekende en nuttige informatie voor een werkzoekend individu van het ene sociale netwerk naar zijn eigen sociale netwerk worden verspreid. De informatie die verschaft wordt via deze zwakke relaties is belangrijk bij toegang tot banen met een hoge status (Nakhaie & Kazemipur, 2013).

Het sociale netwerk van een immigrant, bestaande uit vrienden, familie of kennissen in het land van bestemming en de informatie die zij aan de immigrant kunnen verschaffen omvat het sociaal kapitaal. Dit sociaal kapitaal kan bijdragen aan de integratie van immigranten op de arbeidsmarkt in het land van bestemming. Het sociale netwerk kan namelijk informatie verschaffen aan de immigrant die relevant is bij het vinden van een baan op de Nederlandse arbeidsmarkt. Voorbeelden van hulpbronnen zijn het op te hoogte zijn van een vacature, het aanbevelen van de immigrant aan een werkgever en het bekend zijn met etiquette die belangrijk zijn bij sollicitatieprocessen in Nederland. Een immigrant met minder of geen sociaal netwerk in het land van bestemming heeft deze relevante informatie voor het vinden van een baan in mindere mate tot zijn of haar beschikking dan iemand met een groter sociaal netwerk. Volgens deze sociaal kapitaal theorie zou een immigrant met minder sociaal kapitaal in mindere mate profiteren van informatie die nuttig is bij het vinden van een baan. Dit zou kunnen leiden tot een grotere kans op een lagere beroepsstatus (Nakhaie & Kazemipur, 2013).

Niet alleen beïnvloedt het sociale kapitaal van recent gearriveerde immigranten mogelijk hun beroepsstatus, ook zijn er aanwijzingen dat dit sociaal kapitaal kan interacteren met opleidingsniveau. Quite en collega's (2013) beargumenteren dat nuttig sociaal kapitaal voor een baan op de arbeidsmarkt wordt verkregen tijdens de studententijd. Dit houdt in dat diegene die men leert kennen afhankelijk is van de gevolgde opleiding. Dit betekent ook dat hoe meer opleiding een immigrant heeft geworven, hoe meer sociaal kapitaal is verkregen. Hoogopgeleiden zullen hierdoor beschikken over meer sociaal kapitaal dan laagopgeleiden. Met dit in gedachte kan worden gesteld dat de beschikking over meer sociaal kapitaal de opbrengsten van opleiding vergroot. Dit betekent dat het sociale kapitaal van hoogopgeleiden mogelijk meer helpt bij het verkrijgen van een hoger beroepsstatus dan het sociale kapitaal van laagopgeleiden. Hieruit volgt de derde hypothese: *voor recent gearriveerde immigranten die een uitgebreid sociaal netwerk hebben in Nederland is het effect van opleidingsniveau op de beroepsstatus in Nederland meer positief dan voor migranten die een minder uitgebreid sociaal netwerk in Nederland hebben* (Hypothese 3).

2.3. Ervaringen van discriminatie

Discriminatie is het nadelig behandelen van personen vanwege hun lidmaatschap van een bepaalde sociale groep of door bepaalde persoonlijke eigenschappen. Hoewel discriminatie in Nederland bij de Grondwet in Artikel 1 is verboden blijkt dat discriminatie een veel voorkomend probleem is op de Nederlandse arbeidsmarkt (College van de Rechten van de Mens, 2020, p. 24). Personen met uiteenlopende kenmerken, zoals geloof of geboorteland,

komen hierbij niet in aanmerking voor dezelfde baan, ondanks dat even hoog zijn opgeleid. Uit onderzoek blijkt dat immigranten in Nederland ook te maken krijgen met deze arbeidsmarktdiscriminatie (Andriessen et al., 2012; Coenders & Scheepers, 1998).

Een menselijke eigenschap is het indelen van zichzelf en andere mensen met bepaalde eigenschappen in categorieën om de wereld begrijpelijker te maken (Allport, 1954). Hierop aansluitend, stelt de sociale identiteitstheorie dat individuen hun eigen groep en categorie altijd als positief willen evalueren met het gevolg dat andere sociale categorieën als negatief worden beoordeeld (Tajfel & Turner, 1979). Deze sociale categorisatie heeft negatieve consequenties, zoals het ontstaan van stereotypen. Deze stereotypen zijn gebaseerd op foute negatieve vooroordelen over de 'andere' groep. Discriminatie op de arbeidsmarkt ontstaat wanneer deze stereotypen en vooroordelen worden ingezet door werkgevers, bijvoorbeeld tijdens sollicitatieprocedures.

Er zijn twee typen van arbeidsmarktdiscriminatie waarmee immigranten te maken kunnen krijgen. Ten eerste kan er sprake zijn van *taste-based* discriminatie (Becker, 1957). Hierbij sluit een werkgever een bepaalde groep uit, doordat hij of zij weezin heeft tegen bijvoorbeeld immigranten. Deze afkeer leidt ertoe dat de werkgever terughoudend is in het aannemen van immigranten. Competenties van immigranten, zoals opleidingsniveau en vaardigheden, worden hierbij nauwelijks meegewogen. Ook de sociale weezin van medewerkers, klanten of cliënten ten aanzien van immigranten draagt bij aan deze vorm van discriminatie op de arbeidsmarkt. Ten tweede kan statistische discriminatie leiden tot ongelijke kansen op de arbeidsmarkt (Arrow, 1971; Phelps, 1972). Tijdens selectieprocedures maken werkgevers voorspellingen over de productiviteit van een sollicitant. Cv's en sollicitatiegesprekken zorgen hierbij voor een impressie en geven niet een volledig beeld van de productiviteit van een toekomstige werknemer. De werkgever vult deze impressie aan met geldende stereotypen over productiviteit van de groep waarvan deze sollicitant deel is. Hierbij wegen etnische of culturele eigenschappen zwaarder dan competenties van de sollicitant.

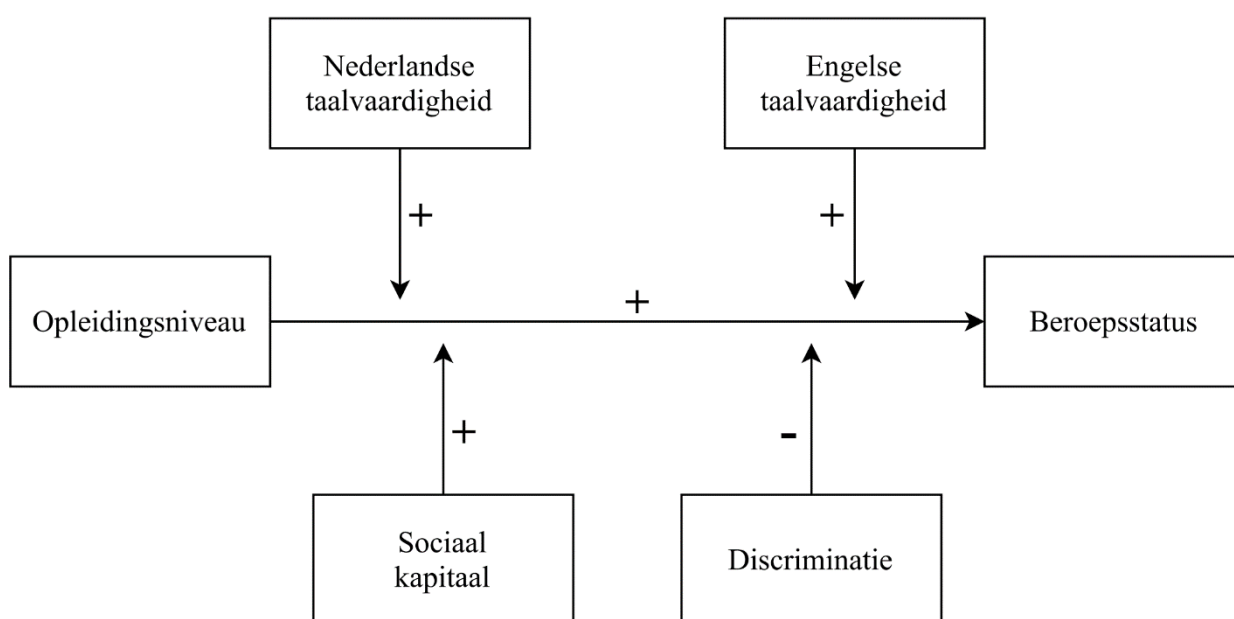
Verder leidt het fenomeen van etnische hiërarchieën in de Nederlandse samenleving ook tot discriminatie (Hagendoorn & Hraba, 1989; Hraba et al., 1989). Hierbij worden etnische groepen gerangschikt volgens een waargenomen culturele afstand ten opzichte van de autochtone Nederlandse bevolking. Deze culturele afstand is gebaseerd op waargenomen overeenkomsten of verschillen in culturele karakteristieken, zoals geloof, huidskleur en waarden (Lazersfeld & Merton, 1954; McPherson et al., 2001). Bovenaan in de etnische hiërarchie staan etnische groepen met de minste culturele afstand tot de Nederlandse bevolking, onderaan de etnische groepen met de meest waargenomen culturele afstand. Uit

onderzoek blijkt dat groepen die onderaan de etnische hiërarchie worden geplaatst veel discriminatie ervaren, meer dan diegene die plekken bovenaan de hiërarchie innemen (Snellman, 2007). Op grond hiervan kan worden gesteld dat immigranten die deel uitmaken van een etnische groep met veel culturele afstand tot de autochtone Nederlandse bevolking meer discriminatie ervaren dan immigranten met minder culturele afstand. Het blijkt dat werkgevers ook een bepaalde etnische hiërarchie aanhouden in hun voorkeur voor etniciteit van hun werknemers (Veenman, 1995).

Uit bovenstaande discriminatietheorieën blijkt dat discriminatie ervoor kan zorgen dat gelijk opgeleide individuen niet in aanmerking komen voor dezelfde baan met een bepaalde beroepsstatus (Blees-Booij, 1993). Dit betekent het volgende: wanneer een immigrant A en immigrant B even hoog zijn opgeleid in hun land van herkomst, en immigrant A ondervindt discriminatie, dan heeft immigrant B een grotere kans op een hogere beroepsstatus op de Nederlandse arbeidsmarkt. De opbrengsten van de hoog afgeronde opleiding zijn voor immigrant A hierdoor lager. Discriminatie draagt bij aan verschillen in opbrengsten van opleiding van de recent gearriveerde immigranten. De laatste hypothese van dit onderzoek luidt daarom als volgt: *voor recent gearriveerde immigranten die veel discriminatie ervaren is het effect van opleidingsniveau op de beroepsstatus in Nederland minder positief dan voor migranten die minder discriminatie ondervinden* (Hypothese 4).

Figuur 1

Grafische weergave van verwachte relaties op basis van theorie

3. Data en methoden

3.1. Data en respons

Om te achterhalen hoe het effect van opleidingsniveau op beroepsniveau wordt beïnvloed door de verschillende kenmerken van een recent gearriveerde immigrant uit Turkije, Polen en Bulgarije, wordt de *New Immigrant Survey Netherlands* (NIS2NL) gebruikt. De NIS2NL studie is opgezet door wetenschappers verbonden aan verscheidene universiteiten en het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) in Nederland. Het doel van de studie is het achterhalen van vroege integratieprocessen van recent gearriveerde migranten naar Nederland. Het NIS2NL is een longitudinaal panelonderzoek uitgevoerd in vier verschillende jaren. De eerste wave is afgenomen tussen de herfst van 2013 en de lente van 2014. Respondenten uit deze eerste wave zijn opnieuw benaderd in 2015, 2016 en 2018. De doelpopulatie van het NIS2NL vormt recent gearriveerde immigranten uit Polen, Turkije, Bulgarije en Spanje (Lubbers et al., 2018a, 2018b).

Recent gearriveerde migranten uit Polen, Turkije, Bulgarije en Spanje die zich in het jaar voor de afname van de eerste wave in 2013 hadden ingeschreven bij een Nederlandse gemeente zijn benaderd om deel te nemen aan het NIS2NL onderzoek. Van deze vier immigrantengroepen is alleen een steekproef uit de populatie Poolse immigranten getrokken. De andere drie immigrantengroepen zijn in zijn geheel voor het onderzoek benaderd. De adressen van deze mogelijke respondenten zijn opgevraagd uit de Basisregistratie Personen in beheer bij Nederlandse gemeenten. Vragenlijsten werden via post naar deze adressen van respondenten verzonden. De vragenlijsten waren vertaald naar de moedertaal van de respondenten. Respondenten konden de vragenlijst zowel op papier (PAPI) als online (CAWI) invullen. Belangrijke onderwerpen uit de vragenlijst zijn onder andere migratiegeschiedenis, gezinssituatie, identiteit, taal, cultuur, vrije tijd en ervaringen van discriminatie.

In totaal zijn 18.626 recent gearriveerde immigranten uit de vier landen benaderd. Hiervan waren 6941 van Poolse herkomst, 3566 van Turkse herkomst, 4606 van Bulgaarse herkomst en 3513 van Spaanse herkomst. Het gemiddelde responspercentage voor alle vier de landen van herkomst komt neer op 32,3 procent. Dit betekent dat 67,7 procent van de benaderde immigranten de vragenlijst niet-ingevuld terugstuurde, is verhuisd naar het buitenland of weigerde mee te doen. De totale respons correspondeert met 4808 respondenten in de eerste wave uit 2013. Het responspercentage is het hoogst voor immigranten uit Spanje, namelijk 48,4 procent. Het percentage voor Poolse, Turkse en Bulgaarse immigranten is respectievelijk 31,9, 28,8 en 23,1 procent. Voor participanten uit Polen, Bulgarije en Spanje zijn vrouwen oververtegenwoordigd. Gelet op leeftijd, representeert de totale steekproef van

alle vier de landen in wave 1 de totale immigrantenpopulatie uit deze vier landen in Nederland. Echter, na verloop van tijd worden de jongste cohorten ondervertegenwoordigd. De verwachting is dat deze jongere immigranten voor studie naar Nederland zijn geëmigreerd ten tijde van de werving in 2013, maar in de loop van de tijd zijn terugverhuisd naar hun land van herkomst. Ten slotte geldt dat onder alle vier de immigrantengroepen een oververtegenwoordiging is van de immigranten die in gemeenten woonden waar minder immigranten van hun eigen groep zich hadden gevestigd ten tijde van de participantenwerving.

Doordat deze studie geen longitudinaal karakter heeft, zullen alleen de data van de eerste wave uit 2013 worden gebruikt. Data van immigranten uit Spanje worden niet meegenomen in de selecties en analyses, omdat de focus van de huidige studie ligt op recent gearriveerde migranten uit Turkije, Polen en Bulgarije.

3.2. Selecties

Het totaal aantal waarnemingen in wave 1 komt neer op 4808 respondenten. Echter, voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag en het maken van de juiste variabelen is het uitvoeren van selecties essentieel. Ten eerste zijn respondenten met een Spaanse herkomst verwijderd. Na deze selectie blijven er 3479 immigranten over. Hiervan komen 921 personen uit Turkije, 1768 uit Polen en 790 uit Bulgarije. Verder is het van belang dat respondenten een opleiding hebben afgerond in hun land van herkomst en dat zij participeren op de Nederlandse arbeidsmarkt. Na het selecteren van de migranten die een baan hebben in Nederland blijven 1799 individuen over. Individuen die hiervan geen opleiding hebben afgerond in het land van herkomst worden niet meegenomen in de steekproef, hierdoor blijven er 1771 respondenten over. Wanneer rekening wordt gehouden met ontbrekende waarden van alle respondenten op een of meerdere variabelen komt de definitieve grootte van de steekproef neer op een N van 1175. Hiervan komen 120 respondenten uit Turkije, 984 uit Polen en 71 uit Bulgarije.

3.3. Operationalisering

De afhankelijke variabele in het huidige onderzoek is de beroepsstatus van recent gearriveerde immigranten. De beroepsstatus is gemeten aan de hand van een gegenereerde variabele die aanwezig was in de NIS2NL dataset. Deze variabele is gebaseerd op de *International Standard Classification of Occupations* (ISCO-08). De oorspronkelijke variabele had antwoordopties lopend van een ISCO-code van 1120 tot 9999, waarbij een lage code staat voor een hoge complexiteit van een beroep en een hoge code voor een lage

complexiteit van een beroep. 236 immigranten hadden een waarde van ISCO 9999. Verder waren er 328 ontbrekende waarden op deze originele variabele. Om de variabele beroepsstatus te maken zijn ISCO-08 scores omgezet naar indices van de *International Socio-Economic Index* (ISEI-08). ISEI-08 is een meetinstrument voor de sociaaleconomische beroepsstatus van een individu, waarbij het afgeronde opleidingsniveau en het inkomen van deze individu mee worden gewogen in een uiteindelijke index van beroepsstatus (Ganzeboom & Treiman, 2019). Een lage ISEI-08 score staat voor een lage beroepsstatus op de Nederlandse arbeidsmarkt. De score van respondenten met waarde ISCO 9999 zijn niet omgezet naar een ISEI-index. Dit is gedaan omdat ISCO 9999 niet correspondeert met een bepaald beroepsstatus en hierdoor niet is gedefinieerd als een index op ISEI-08. Van de 1771 respondenten, hadden 565 migranten een ontbrekende waarde op deze variabele.

De onafhankelijke variabelen in dit onderzoek zijn hoogst afgeronde opleidingsniveau in het land van herkomst, de taalvaardigheid van de Nederlandse en Engelse taal, sociaal kapitaal in Nederland en de ervaringen van discriminatie.

Het hoogst afgeronde opleidingsniveau in het land van herkomst is gemeten aan de hand van een gegeneerde variabele die al aanwezig was in de NIS2NL dataset. Deze variabele is gebaseerd op de *International Standard Classification of Education* (ISCED). De institutionele structuur van onderwijs verschilt in de drie landen van herkomst. Om vergelijkingen mogelijk te maken is deze structuur aan de hand van de ISCED-indeling genormaliseerd. Er zijn geen aanpassingen gedaan aan deze variabele. De ISCED-indeling loopt van een laag afgerond opleidingsniveau naar een hoog afgerond opleidingsniveau. Migranten kunnen een waarde aannemen op een van de volgende opleidingsniveaus: (0) Pre-primair onderwijs; (1) Primair onderwijs; (2) Lager secundair onderwijs; (3) Hoger secundair onderwijs; (4) Post-secundair/Niet-tertiair onderwijs; (5) Kort tertiair onderwijs; (6) Tertiair onderwijs, Bachelor niveau; (7) Tertiair onderwijs, Masterniveau en (8) Doctoraat. Doordat er voorafgaand is geselecteerd voor migranten met een afgeronde opleiding in het land van herkomst, zijn er geen extra migranten met een ontbrekende waarde na het creëren van deze variabele.

Taalvaardigheid van de Nederlandse taal is gebaseerd op vier vragen, namelijk ‘Hoe goed vind je dat je de Nederlandse taal kan verstaan?’, ‘Hoe goed vind je dat je de Nederlandse taal spreekt?’, ‘Hoe goed vind je dat je de Nederlandse taal kan lezen?’ en ‘Hoe goed vind je dat je de Nederlandse taal kan schrijven?’. Alle vier deze vragen kennen vier antwoordopties: (1) Uitstekend; (2) Goed; (3) Niet goed en (4) Helemaal niet. Bij het maken van de variabele zijn deze opties gecodeerd naar scores. Wanneer de respondent aangeeft dat

hij of zij de vaardigheid helemaal niet beheerst, krijgt hij of zij een score van nul, wanneer hij de vaardigheid uitstekend beheerst een score van drie. Alle scores op deze vier vragen zijn samengevoegd tot een variabele, waarbij de scores van iedere vraag zijn opgeteld. Hoe vaker een respondent aangaf dat hij de vaardigheid uitstekend beheerst, hoe hoger de score op deze variabele. Nederlandse taalvaardigheid is hierdoor een continue variabele, met een schaal die loopt van nul tot en met twaalf. Om na te gaan of de schaal van Nederlandse taalvaardigheid betrouwbaar is voor de analyse wordt een *Cronbach's Alpha* berekend. Hierbij worden alle vier de losse vragen getoetst. Nederlandse taalvaardigheid kent na uitvoering van deze test een waarde van 0.894. Hieruit blijkt dat de variabele goed betrouwbaar is (George & Mallery, 2003). Er zijn vier ontbrekende waarden op deze variabele.

Taalvaardigheid van de Engelse taal is gemeten aan de hand van de vraag 'Hoe goed vind je dat je de Engelse taal spreekt?'. Deze vraag kent de volgende antwoordopties: (1) Uitstekend; (2) Goed; (3) Niet goed en (4) Helemaal niet. Bij het maken van deze variabelen zijn alle antwoordopties naar scores omgezet. Wanneer de respondent aangeeft dat hij of zij de Engelse taal helemaal niet beheerst, krijgt hij of zij een score van nul. Wanneer een respondent aangeeft de Engelse taal uitstekend te beheersen krijgt hij of zij een score van drie. Engelse taalvaardigheid is hierdoor een continue variabele met een schaal die loopt van nul tot drie. In totaal hebben zeventien migranten een ontbrekende waarde op deze variabele.

De variabele sociaal kapitaal van de immigranten beschikbaar in Nederland, voor emigratie naar Nederland is gebaseerd op de vraag 'Kende je mensen in Nederland voordat je naar Nederland verhuisde?'. Aan de hand van zes antwoordopties konden respondenten aangeven of zij deze groep mensen wel of niet kenden. De volgende zes opties waren mogelijk: (1) Ja, mijn partner; (2) Ja, vrienden; (3) Ja, familieleden; (4) Ja, anderen; (5) Niemand en (6) Geen idee. Bij het maken van de variabele sociaal kapitaal is antwoordoptie zes weggelaten. Deze geeft geen extra informatie over de mensen die de migranten kennen voordat zij naar Nederland verhuisden. De andere vijf antwoordopties zijn gecodeerd naar scores. Wanneer de respondent aangaf niemand te kennen, krijgt hij of zij een score van nul. De respondent krijgt een score van één, wanneer de respondent aangaf iemand te kennen uit de overige vier antwoordopties. Alle scores van deze vijf antwoordopties zijn samengevoegd tot een variabele, waarbij de scores zijn opgeteld. Hoe vaker een respondent aangeeft iemand te hebben gekend, hoe hoger de score op de variabele sociaal kapitaal. De variabele sociaal kapitaal is een continue variabele, met een schaal die loopt van nul tot vier. Het aantal ontbrekende waarden op deze variabele komt neer op nul.

De variabele die ervaringen van discriminatie van de immigranten meet, is gebaseerd op de vraag ‘Hoe vaak denk je dat mensen uit [land van herkomst] worden gediscrimineerd in Nederland?’. Deze vraag heeft zes antwoordopties, namelijk (1) Heel vaak; (2) Vaak; (3) Soms; (4) Bijna nooit; (5) Nooit; (6) Geen idee. Bij het maken van de variabele zijn deze antwoordopties gecodeerd naar scores, dit is uitgevoerd in twee stappen. Ten eerste is antwoordoptie (6) Geen idee, samengevoegd met optie (5) Nooit. Een individu die geen idee heeft of immigranten worden gediscrimineerd zal waarschijnlijk nooit een ervaring hebben gehad met discriminatie. Ten tweede zijn alle antwoordopties omgekeerd, waarbij een individu die aangeeft dat zijn groep heel vaak wordt gediscrimineerd een score krijgt van vier en iemand die denkt dat discriminatie niet voorkomt in zijn groep een score van nul. De variabele discriminatie is hierdoor een continue variabele, met een schaal die loopt van nul tot vier. In totaal ontbreken van zeven migranten waarden op deze variabele.

De eerste controlevariabele is de leeftijd van de migranten. Leeftijd beïnvloedt zowel het opleidingsniveau als de beroepsstatus van een immigrant. Zo kan leeftijd een negatieve invloed hebben op opleidingsniveau, terwijl leeftijd een positieve invloed heeft op beroepsstatus. In andere woorden, jongere respondenten zijn vaker hoogopgeleid dan oudere respondenten, en oudere respondenten hebben vaker een hogere beroepsstatus dan jongere respondenten. De variabele leeftijd is in de dataset gegenereerd, waarbij het geboortjaar van de respondenten is afgetrokken van het jaar waarop de vragenlijst is ingevuld. De leeftijdsvariabele is een continue variabele en kent in totaal zeventien missende waarden.

Ten tweede wordt het geslacht van migranten aan de analyse toegevoegd. Geslacht kan zowel het opleidingsniveau als de uiteindelijke beroepsstatus van een individu beïnvloeden. Zo zou het zijn van een vrouw een negatieve invloed hebben op opleidingsniveau in het land van herkomst, maar ook op de beroepsstatus in het land na emigratie ten opzichte van mannelijke immigranten. Het geslacht van de immigranten werd in de oorspronkelijke dataset gemeten met de vraag ‘Wat is uw geslacht?’, met antwoordopties (1) Man en (2) Vrouw. Van deze vraag is een dummyvariabele ‘vrouw’ gemaakt, met als waarde 0 voor mannen en 1 voor vrouwen. Zes immigranten hebben een ontbrekende waarde op deze variabele.

Ten slotte wordt er gecontroleerd voor het land van herkomst van de immigranten. De herkomst van de immigranten is gebaseerd op de vraag ‘Wat is je land van herkomst?’ in de NIS2NL dataset. Waarde 1 op deze variabele staat voor immigranten met een Poolse herkomst, waarde 2 voor immigranten met een Bulgaarse herkomst en waarde 3 voor immigranten met een Turkse herkomst. Doordat deze variabele drie categorieën heeft, is de variabele omgezet in twee dummyvariabelen. Hierbij zijn Poolse immigranten aangewezen als

referentievariabele ‘Pools’, omdat zij de grootste migrantengroep in de steekproef vormen. Turkse immigranten zijn aangeduid met dummy ‘Turks’ en Bulgaarse immigranten met dummy ‘Bulgaars’.

3.4. Beschrijvende statistieken

In Tabel 1 zijn de beschrijvende statistieken van de afhankelijke, onafhankelijke en drie controlevariabelen voor migranten uit Turkije, Polen en Bulgarije weergegeven. De beroepsstatus van een migrant wordt gemeten aan de hand van de ISEI-index. Gemiddeld hebben alle immigranten uit de drie landen een beroepsstatus van ISEI 26.939. Dit betekent dat de immigranten beroepen met een lage status op de Nederlandse arbeidsmarkt innemen.

Het opleidingsniveau bij aankomst in Nederland wordt gemeten aan de hand van de ISCED-classificatie. De immigranten uit alle drie de landen hebben een gemiddelde opleiding afgerond op ISCED 4, wat correspondeert met onderwijs op post-secondair niet-tertiair onderwijs. In Nederland staat dit ongeveer gelijk aan een afgeronde opleiding op MBO4-niveau. Nederlandse taalvaardigheid wordt gemeten op een twaalfpuntschaal. Gemiddeld genomen hebben alle immigranten een score van 3.702. Dit betekent dat zij weinig beheersing hebben over de Nederlandse taal. Engelse taalvaardigheid wordt gemeten op een vierpuntschaal. Immigrant bezitten een middelmatige Engelse taalvaardigheid, de gemiddelde score komt namelijk neer op 1.674. Het sociaal kapitaal van een immigrant wordt gemeten op een vijfpuntschaal. Gemiddeld scoren immigranten 0.815 op deze schaal, dit correspondeert met het bezitten van weinig sociaal kapitaal voordat zij emigreerden naar Nederland. Discriminatie wordt gemeten op een vijfpuntschaal. Immigranten uit Turkije, Polen en Bulgarije scoren 2.112 op de variabele discriminatie, dit betekent dat participanten denken dat individuen van een bepaalde herkomst groep over het algemeen af en toe discriminatie ervaren.

Wanneer naar de controlevariabele leeftijd wordt gekeken kan worden waargenomen dat de jongste respondent negentien jaar oud was tijdens het invullen van de vragenlijst. De oudste respondent was 62 jaar. Gemiddeld genomen waren immigranten uit Turkije, Polen of Bulgarije 31 jaar oud. Uit de controlevariabele vrouw valt op dat er meer mannelijke respondenten voorkomen in de steekproef van dit onderzoek. In totaal komen 984 immigranten uit Polen, 120 uit Turkije en 71 uit Bulgarije.

Tabel 1*Beschrijvende statistieken*

	Min.	Max.	Gemiddelde	Standaarddeviatie
Beroepsstatus	11,74	85,85	26,939	16,376
Opleidingsniveau	0	8	4,120	1,790
Nederlandse taalvaardigheid	0	12	3,702	2,436
Engelse taalvaardigheid	0	3	1,674	0,996
Sociaal kapitaal	0	4	0,815	0,696
Discriminatie	0	4	2,112	1,065
Leeftijd	19	62	31,214	8,500
Vrouw	0	1	0,46	
Pools (Ref.)	984			
Turks	120			
Bulgaars	71			
<i>N</i>	1175			

Opmerking. Data afkomstig van *New Immigrants Survey Netherlands wave 1* uit 2013. Poolse immigranten zijn aangewezen als referentiegroep.

3.5. Statistische analyse

In totaal worden vijf stappen uitgevoerd om de centrale vraag in dit onderzoek te beantwoorden. In deze vijf stappen wordt regressieanalyse als methode gebruikt, omdat de afhankelijke variabele beroepsstatus is gemeten op een continue schaal.

Allereerst wordt er alleen gekeken naar het hoofdeffect van opleidingsniveau op de beroepsstatus van de immigranten. Hierbij zal een enkelvoudige regressie worden uitgevoerd (Model 1). Ten tweede zal een meervoudige regressie worden uitgevoerd. Hierbij worden de onafhankelijke variabelen Nederlandse taalvaardigheid, Engelse taalvaardigheid, sociaal kapitaal en discriminatie bij de onafhankelijke variabele opleidingsniveau toegevoegd. (Model 2). In Model drie wordt de regressie uit Model twee gecontroleerd op mogelijke schijnverbanden. De variabelen leeftijd, geslacht en land van herkomst worden als controlevariabelen toegevoegd (Model 3). In het vierde model worden vier losse interactietermen toegevoegd in een set van modellen. De vier onafhankelijke variabelen Nederlandse taalvaardigheid (Model 4a), Engelse taalvaardigheid (Model 4b), sociaal kapitaal (Model 4c) en discriminatie (Model 4d) worden hierbij vermenigvuldigd met het opleidingsniveau. Elk van deze interactietermen wordt in de relatie met beroepsstatus

gecontroleerd met leeftijd, geslacht en land van herkomst. Tenslotte worden alle vier de interactietermen samengevoegd in Model 5. De drie controlevariabelen worden ook in dit model toegevoegd. Om multicollineariteit tegen te gaan zijn alle continue onafhankelijke variabelen die als interactieterm worden opgenomen gecentreerd in Model 4 en Model 5.

Omdat regressieanalyses gebruikt zullen worden, zijn assumpties getest. Om na te gaan of de relaties tussen de onafhankelijke variabelen en de uitkomstvariabele beroepsstatus lineair zijn, zijn de grafieken geplot in het statistische programma SPSS (Frey, 2017). De relatie van alle onafhankelijke variabelen met de variabele beroepsstatus zijn lineair van aard, in iedere relatie is namelijk een lineaire lijn te observeren. Hiermee wordt voldaan aan de assumptie van lineariteit. Ten tweede zijn VIF-testen uitgevoerd om na te gaan of de onafhankelijke variabelen multicollineariteit laten zien. Na uitvoering blijkt dat alle onafhankelijke variabelen een VIF-waarde hebben tussen de 1 en 1,5. Dit betekent dat de onafhankelijke variabelen in zeer kleine mate correleren met andere variabelen. Het blijkt dus dat er geen tot zeer weinig multicollineariteit in de analyse voorkomt.

Verder zal voor ieder model bepaald worden hoeveel de varianties veranderen ten opzichte van het eerder uitgevoerde model, dit wordt gedaan door een *F-change* te berekenen.

4. Resultaten

Om na te gaan hoe het effect van opleidingsniveau op beroepsstatus wordt beïnvloed door de taalvaardigheid, het sociaal kapitaal en de ervaring van discriminatie bij recent gearriveerde immigranten uit Turkije, Polen en Bulgarije in Nederland, zijn statistische analyses in het programma SPSS uitgevoerd (Frey, 2017). De resultaten van de regressieanalyses zijn gepresenteerd in Tabel 2.

Ten eerste is het analyseresultaat van opleidingsniveau met het beroepsstatus van de drie immigrantengroepen weergegeven in Model 1. Het blijkt dat het hebben van een hoge opleiding afgerond in het land van herkomst ervoor zorgt dat immigranten uit Turkije, Polen en Bulgarije een hogere beroepsstatus op de Nederlandse arbeidsmarkt innemen ($B = 2,710$; $t = 10,662$; $p < 0,001$). Wanneer het opleidingsniveau met een stap toeneemt op de ISCED-indeling, neemt de beroepsstatus van recent gearriveerde immigranten met 2,710 toe op de ISEI-index. Deze bevinding komt overeen met wat verwacht werd op basis van de theorie. Met dit resultaat wordt Hypothese 1 bevestigd. Model 1 kent 8,7 procent verklaarde variantie ($Adjusted R^2 = 0,087$).

Vervolgens is een meervoudige regressie uitgevoerd, waarbij de onafhankelijke variabelen Nederlandse taalvaardigheid, Engelse taalvaardigheid en discriminatie zijn

toegevoegd aan Model 2. Het hoofdeffect van opleidingsniveau en beroepsniveau blijft na toevoeging van de vier onafhankelijke variabelen statistisch significant. Echter, het geschatte effect van het opleidingsniveau op beroepsstatus van de recent gearriveerde immigranten neemt van 2,710 naar 1,972 af ($B = 1,972$; $t = 7,155$; $p < 0,001$). Deze afname kan worden verklaard door het feit dat de onafhankelijke variabelen Engelse taalvaardigheid en sociaal kapitaal het effect significant mediëren. Het goed kunnen spreken van de Engelse taal beïnvloedt het effect op de beroepsstatus van een immigrant uit Turkije, Polen of Bulgarije significant en positief ($B = 3,081$; $t = 6,236$; $p < 0,001$). Dit betekent dat de beroepsstatus van een recent gearriveerde immigrant met ISEI 3,081 toeneemt, als hij of zij de Engelse taal goed beheerst. Het hebben van veel sociaal kapitaal beïnvloedt het effect op beroepsstatus ook significant, maar negatief ($B = -1,300$; $t = -2,009$; $p = 0,045$). De beroepsstatus van recent gearriveerde immigranten neemt met ISEI 1,300 af, wanneer het sociaal kapitaal van deze immigrant met een stap toeneemt.

In het derde Model zijn alle drie de controlevariabelen toegevoegd. Na de toevoeging van de controlevariabelen neemt het geschatte effect van opleidingsniveau op beroepsstatus verder af van 1,972 naar 1,876 ($B = 1,876$; $t = 7,148$; $p < 0,001$). De leeftijd van immigranten heeft een significant effect op de beroepsstatus ($B = 0,242$; $t = 4,365$; $p < 0,001$). Wanneer de leeftijd van een immigrant met een jaar toeneemt, neemt het beroep dat hij of zij uitvoert op de Nederlandse arbeidsmarkt met 0.242 toe op de statusladder. Verder valt op dat vrouwelijke immigranten gemiddeld beroepen van lagere status op de Nederlandse arbeidsmarkt innemen dan mannelijke immigranten. Echter, dit verband is niet statistisch significant ($B = -1,053$; $t = -1,192$; $p = 0,234$). Verder blijkt dat Bulgaarse immigranten een hogere beroepsstatus hebben ten opzichte van Poolse immigranten, namelijk een ISEI-index van 11,13 hoger ($B = 11,130$; $t = 6,204$; $p < 0,001$). Turkse immigranten hebben ook een hogere beroepsstatus in Nederland dan Poolse immigranten, namelijk een ISEI-index van 16,134 hoger ($B = 16,143$; $t = 11,048$; $p < 0,001$). Het verschil in beroepsstatus tussen Bulgaarse en Turkse immigranten komt neer op ISEI 5,013 (ISEI 16,143 – ISEI 11,130).

Wanneer er gekeken wordt naar de set van modellen in Model 4 valt een aantal effecten op. In Model 4a is de interactieterm van opleidingsniveau met Nederlandse taalvaardigheid niet statistisch significant. Er is geen aanwijzing dat het effect van opleidingsniveau op beroepsstatus verschilt tussen immigranten die goed of minder goed de Nederlandse taal spreken ($B = -0,045$; $t = -0,465$; $p = 0,642$). Hypothese 2a wordt hiermee niet bevestigd. In Model 4b interacteren opleidingsniveau en Engelse taalvaardigheid met elkaar.

Het blijkt dat het effect van opleidingsniveau op de beroepsstatus significant verschilt tussen immigranten die goed of minder goed de Engelse taal beheersen ($B = 1,580$; $t = 6,329$; $p < 0,001$). Het totale effect van opleidingsniveau op de beroepsstatus van een immigrant die de Engelse taal uitstekend beheerst komt neer op 3,795 ($1,700 + 1,580 * 1,326$, waarbij 1,326 de uitkomst is van de som van de maximale score op Engelse taalvaardigheid min de gemiddelde score op Engelse taalvaardigheid. Zie Tabel 1). Hieruit blijkt dat Hypothese 2b wordt bevestigd. In Model 4c interacteert opleidingsniveau met het sociaal kapitaal van een immigrant uit Turkije, Polen of Bulgarije. Uit Model 2 en 3 bleek dat sociaal kapitaal de beroepsstatus significant beïnvloedt. Echter, er is gevonden dat het effect van opleidingsniveau op de beroepsstatus niet significant verschilt tussen immigranten die veel of weinig sociaal kapitaal hebben voor emigratie naar Nederland ($B = -0,595$; $t = -1,735$; $p = 0,083$). Hypothese 3 wordt niet bevestigd. In Model 4d interacteren Opleidingsniveau en discriminatie met elkaar. Er zijn aanwijzingen dat het effect van opleidingsniveau op beroepsstatus significant verschilt tussen mensen die veel of minder discriminatie in Nederland ervaren ($B = -0,457$; $t = -2,050$; $p = 0,041$). Het totale effect van opleidingsniveau op de beroepsstatus van een immigrant die veel discriminatie ervaart komt neer op 1,015 ($1,878 - 0,457 * 1,888$, waarbij 1,888 de uitkomst is van de som van maximale score op discriminatie min de gemiddelde score op discriminatie. Zie Tabel 1). Wanneer de interactie van discriminatie en opleidingsniveau los in een model worden toegevoegd, blijkt dat Hypothese 4 wordt bevestigd. Tenslotte geldt voor de gehele set van modellen 4, dat de controlevariabelen leeftijd en de dummyvariabelen Pools, Turks en Bulgaars statistisch significant blijven.

In Model 5 is het totaal aan effecten in dit onderzoek samengevoegd. Dit model heeft circa 26 procent verklaarde variantie ($Adjusted R^2 = 0,261$). Na samenvoeging van alle interactietermen blijkt dat alleen het interactie-effect van opleidingsniveau met Engelse taalvaardigheid statistisch significant is ($B = 1,573$; $t = 6,298$; $p < 0,001$). Dit betekent dat het interactie-effect van discriminatie en opleidingsniveau niet meer statistisch significant is na toevoeging van alle interactietermen in Model 5 ($B = -0,378$; $t = -1,720$; $p = 0,086$). De coëfficiënten van alle vier de interactietermen, zoals opgenomen in Model 5, zijn weergegeven in Figuur 2.

Tabel 2

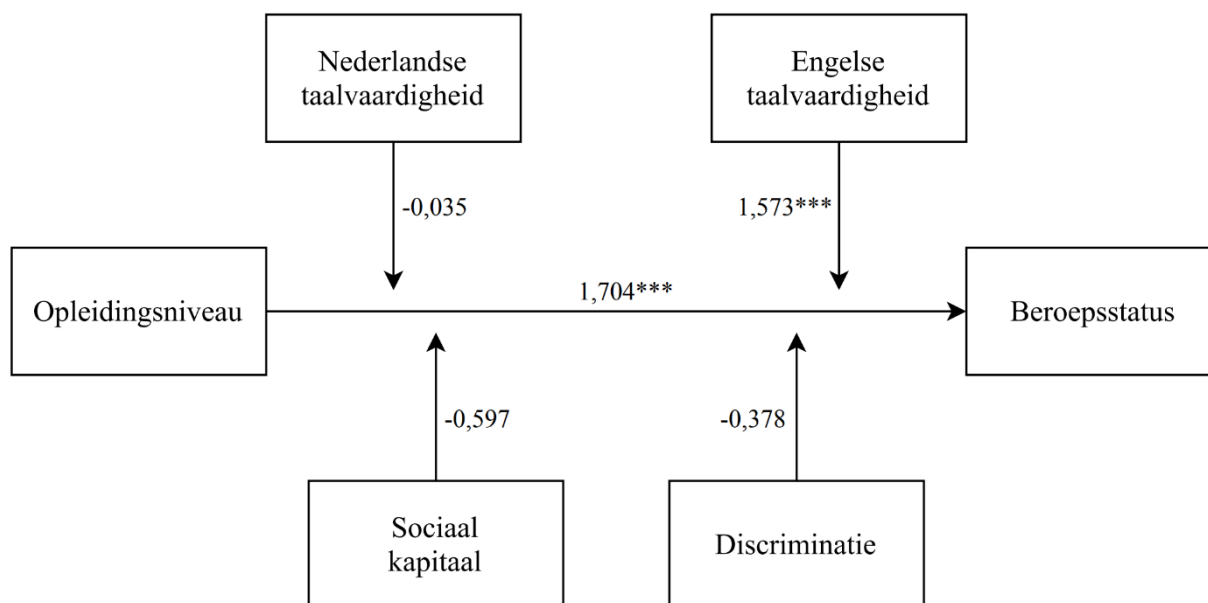
Regressieanalyse van opleidingsniveau op beroepsstatus voor recent gearriveerde immigranten uit Turkije, Polen en Bulgarije (N = 1175)

	Model 1		Model 2		Model 3		Model 4a		Model 4b		Model 4c		Model 4d		Model 5	
	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.	B	s.e.
Constante	15,775***	1,146	15,505***	1,718	5,326*	2,716	5,320**	2,717	5,322**	2,672	5,072	2,718	5,131	2,714	4,900	2,673
Opleidingsniveau	2,710***	0,255	1,972***	0,276	1,876***	0,262	1,877***	0,263	1,700***	0,260	1,877***	0,262	1,878***	0,262	1,704***	0,259
Nederlandse taalvaardigheid			0,217	0,185	-0,195	0,176	-0,189	0,177	-0,068	0,174	-0,172	0,176	-0,165	0,177	-0,016	0,175
Engelse taalvaardigheid			3,081***	0,494	4,346***	0,504	4,324***	0,507	4,654***	0,498	4,314***	0,504	4,342***	0,504	4,599***	0,500
Sociaal kapitaal			-1,300*	0,647	-1,938**	0,613	-1,919**	-0,615	-1,803**	0,603	-1,937**	0,613	-1,836**	0,614	-1,703**	0,606
Discriminatie			-0,752	0,423	0,229	0,403	-0,218	0,404	-0,296	0,397	-0,185	0,404	-0,264	0,403	-0,271	0,398
Leeftijd					0,242***	0,055	0,242***	0,055	0,205***	0,055	0,245***	0,055	0,244***	0,055	0,210***	0,055
Vrouw					-1,053	0,884	-1,051	0,884	-1,226	0,870	-0,942	0,855	-1,119	0,883	-1,167	0,871
Pools (Ref.)																
Bulgaars					11,130***	1,794	11,145***	1,795	10,422***	1,768	11,017***	1,794	11,250***	1,793	10,423***	1,768
Turks					16,143***	1,461	16,043***	1,477	15,010***	1,448	15,768***	1,476	15,944***	1,462	14,396***	1,476
Opleidingsniveau*Nederlandse taalv.							-0,045	0,097							-0,035	0,097
Opleidingsniveau*Engelse taalv.									1,580***	0,250					1,573***	0,250
Opleidingsniveau*Sociaal kapitaal											-0,595	0,343			-0,597	0,341
Opleidingsniveau*Discriminatie													-0,457*	0,233	-0,378	0,220
Adjusted R ²	0,087		0,119		0,234		0,234		0,259		0,235		0,236		0,261	
F change	112,818***		11,739***		44,842***		0,216		40,060***		3,009		4,203*		2,238	

Opmerking. Data afkomstig van *New Immigrants Survey Netherlands Wave 1*. Onafhankelijke variabelen in de interactietermen zijn gecentreerd. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Figuur 2

Grafische weergave van gevonden regressiecoëfficiënten in Model 5.

Opmerking. Data afkomstig van *New Immigrants Survey Netherlands Wave 1*. *** $p < 0,001$.

Conclusie en discussie

Met dit onderzoek is getracht om antwoord te geven op de vraag hoe het effect van opleidingsniveau op de beroepsstatus van recent gearriveerde immigranten uit Turkije, Polen en Bulgarije wordt beïnvloed door hun Nederlandse en Engelse taalvaardigheid, sociaal kapitaal en ervaringen van discriminatie in Nederland. Het onderzoek is uitgevoerd met data van de *New Immigrants Survey Netherlands wave 1* uit 2013, door gebruik te maken van regressieanalyses in het statistische computerprogramma SPSS (Frey, 2017).

Allereerst werd verwacht dat het opleidingsniveau afgerond in het land van herkomst de beroepsstatus van recent gearriveerde immigranten in Nederland positief beïnvloedt. Er kan geconcludeerd worden dat recent gearriveerde immigranten die een hoger opleidingsniveau in hun land van herkomst hebben afgerond, een hogere beroepsstatus op de Nederlandse arbeidsmarkt innemen dan recent gearriveerde immigranten met een lager opleidingsniveau afgerond in het land van herkomst. Met dit resultaat wordt Hypothese 1 bevestigd. Ten tweede werd verwacht dat het effect van opleidingsniveau op de beroepsstatus meer positief is voor recent gearriveerde immigranten die de Nederlandse taal meer beheersen dan voor immigranten die de Nederlandse taal in mindere mate beheersen. Het blijkt dat het beschikken over veel Nederlandse taalvaardigheid de opbrengst van opleidingsniveau niet verhoogt. Hypothese 2a wordt niet ondersteund. Verder werd er verwacht dat het effect van

opleidingsniveau op beroepsstatus groter positief wordt, wanneer immigranten de Engelse taal meer beheersen. Deze voorspelling wordt ondersteund, waarmee Hypothese 2b wordt bevestigd: een hoge mate van Engelse taalvaardigheid beïnvloedt de opbrengst van opleiding positief significant. Inhoudelijk betekent dit dat hoogopgeleide immigranten meer profijt hebben van het goed kunnen spreken van de Engelse taal dan laagopgeleide immigranten. Vervolgens werd verwacht dat het hebben van veel sociaal kapitaal het effect van opleidingsniveau op de beroepsstatus significant en positief beïnvloedt. Er zijn geen aanwijzingen dat sociaal kapitaal het effect van opleiding op de beroepsstatus van een immigrant vergroot. Hypothese 3 wordt ontkracht. Ten slotte werd er verwacht dat ervaringen van discriminatie de opbrengsten van opleiding negatief beïnvloeden. Na statistische analyse blijkt dat discriminatie de opbrengst van opleiding niet significant verlaagt. Hypothese 4 wordt met dit resultaat weerlegd.

Uit het bovenstaande blijkt dat er naar aanleiding van dit onderzoek aanwijzingen zijn voor de theorie van het menselijk kapitaal van Becker (1962). Een opleiding afgerond op hoog niveau in het land van herkomst en een grote Engelse taalvaardigheid zijn competenties die de beroepsstatus van recent gearriveerde immigranten uit Turkije, Polen of Bulgarije positief beïnvloeden (Chiswick, 1991; Chiswick & Miller, 2001; Dustmann & Fabbri, 2003; Yao & van Ours, 2015). Wanneer deze twee vormen van menselijk kapitaal interacteren met elkaar, blijkt dat hoogopgeleide recent gearriveerde immigranten die goed Engels spreken een hogere opbrengst van opleidingsniveau zullen ondervinden dan laagopgeleide recent gearriveerde immigranten. Echter, er wordt geen ondersteuning gevonden dat Nederlandse taalvaardigheid, als vorm van menselijk kapitaal, de opbrengsten van opleidingsniveau vergroot. Wanneer er gekeken wordt naar het sociaal kapitaal van recent gearriveerde immigranten blijkt dat het hebben van veel sociaal kapitaal de beroepsstatus negatief beïnvloedt. Dit is het tegenovergestelde van wat er in theorie werd voorspeld (Bourdieu, 1986; Centola & Macy, 2007; Granovetter, 1973; Nakhaie & Kazemipur, 2013). Verder wordt er gevonden dat de opbrengst van opleiding niet wordt vergroot door sociaal kapitaal wanneer sociaal kapitaal in wisselwerking treedt met opleidingsniveau. De theorie van sociaal kapitaal ondersteunt dus niet de verwachting dat sociaal kapitaal de opbrengsten van recent gearriveerde immigranten vergroot (Quite et al., 2013). Tot slot blijken discriminatietheorieën, zoals statistische discriminatie en *taste-based* discriminatie in sollicitatie- en selectieprocedures, geen daadwerkelijk effect te hebben op de beroepsstatus van immigranten uit Turkije, Polen of Bulgarije in Nederland (Arrow, 1971; Becker, 1957; Phelps, 1972). Bovendien blijkt dat immigranten die veel discriminatie ervaren een lagere

opbrengst hebben van opleiding dan immigranten. Echter, dit effect verdwijnt wanneer alle interactietermen in dit onderzoek samen in een model worden gevoegd.

Dit onderzoek kent een aantal methodologische tekortkomingen. Ten eerste is het aandeel Turkse en Bulgaarse immigranten in de getrokken steekproef van dit onderzoek zeer klein, in de steekproef zitten voornamelijk Poolse immigranten. Dit verschil kan een negatieve invloed hebben op de representativiteit van de resultaten voor Turkse en Bulgaarse immigranten. De generaliseerbaarheid naar de drie herkomstgroepen wordt hiermee mogelijk verlaagd. Deze tekortkoming kan in een volgend onderzoek verholpen worden door een grotere steekproef te trekken waarin een groter aandeel Turkse en Bulgaarse immigranten worden opgenomen. Ten tweede, een opmerking over de validiteit van de variabele die ervaringen van discriminatie in dit onderzoek meet. Voor de variabele discriminatie is de vraag 'Hoe vaak denk je dat mensen uit [land van herkomst] worden gediscrimineerd in Nederland?'. In deze vraag moeten participanten een beoordeling maken van ervaringen van discriminatie van een bepaalde herkomstgroep. Een individuele participant doet hiermee een uitspraak over ervaringen van discriminatie op macroniveau. Het is onduidelijk of een participant gevraagd wordt deze beoordeling te maken over zijn eigen herkomstgroep (bijvoorbeeld Turks) of over een andere herkomstgroep die zich in Nederland hebben gevestigd (i.e. een Turkse immigrant beoordeelt de ervaringen van bijvoorbeeld Poolse immigranten). In de huidige studie wordt onderzocht of individuele ervaringen van discriminatie mogelijk de opbrengst van opleiding verlagen. Hierbij gaat het om individuele ervaringen van discriminatie op microniveau. De gebruikte vraag uit de NIS2NL vragenlijst geeft geen informatie over individuele ervaringen van discriminatie en sluit dus niet aan bij wat getracht gemeten te worden.

Naast deze tekortkomingen, kent het onderzoek ook sterke punten. Dit onderzoek is een van de eerste die Engelse taalvaardigheid als predictor in een effect heeft toegevoegd. Uit het huidige onderzoek blijkt dat het goed kunnen spreken van het Engels de beroepsstatus positief beïnvloedt. Bovendien blijkt ook dat het goed kunnen spreken van de Engelse taal interacteert met opleidingsniveau en hiermee de opbrengst van deze opleiding vergroot. De Engelse taal is de lingua franca van deze tijd. Van jongs af aan leren kinderen in Nederland de Engelse taal. Bovendien is steeds vaker te zien dat de Engelse taal domineert op het hoger onderwijs en op de internationale georiënteerde Nederlandse arbeidsmarkt. Met dit in gedachte blijkt dat het toevoegen van de Engelse taal als predictor, naast het toevoegen van de vaardigheid in de Nederlandse taal zeer relevant is wanneer wetenschappelijk onderzoek wordt gedaan naar onderwerpen over sociaaleconomische status in de Nederlandse context.

Ten tweede zijn veel predictoren die het effect van opleidingsniveau op de beroepsstatus van immigranten kunnen beïnvloeden in het model samengevoegd. Elk van deze predictoren heeft een oorsprong in een bepaalde theorie die belangrijk blijkt te zijn is bij de structurele integratie van recent gearriveerde immigranten op de Nederlandse arbeidsmarkt. Hierdoor is het uiteindelijke model zeer theoretisch geïntegreerd. Ten slotte draagt deze studie bij aan meer wetenschappelijke kennis over immigranten uit Oost-Europa in Nederland. Oost-Europese immigranten nemen voornamelijk beroepen in van lage status in Nederland (Lubbers & Gijsberts, 2013). Dit wil zeggen dat zij laagbetaalde beroepen uitvoeren waarvoor een hoge afgeronde opleiding geen vereiste is. Het huidige onderzoek geeft inzicht in hoe de beroepsstatus van recent gearriveerde immigranten uit Oost-Europa en uit Turkije wordt beïnvloed door factoren zoals taalvaardigheid, sociaal kapitaal en discriminatie. Hiermee is er meer informatie verkregen over de structurele integratie van Turkse, Poolse en Bulgaarse immigranten zeer kort na emigratie naar Nederland.

Hierop aansluitend, zijn er naar aanleiding van dit onderzoek suggesties voor mogelijk vervolgonderzoek. Ten eerste kan in een toekomstig onderzoek een extra model worden toegevoegd waarin alle predictoren met elkaar interacteren, in de huidige studie zijn zij alleen vermenigvuldigd met het opleidingsniveau. Denk bijvoorbeeld aan een drieweginteractie van Nederlandse taalvaardigheid, discriminatie en opleidingsniveau. Recent gearriveerde immigranten die de Nederlandse taal goed beheersen ervaren misschien minder discriminatie. Het goed spreken van de Nederlandse taal draagt immers bij aan minder culturele afstand tussen de immigrant en een Nederlandse werkgever. Minder culturele afstand leidt tot minder discriminatie (Snellman, 2007). Uit deze wisselwerking samen met opleidingsniveau volgt mogelijk dat immigranten die goed Nederlands spreken en dus minder discriminatie ervaren, hogere opbrengsten hebben van hun opleiding dan immigranten die minder goed Nederlands spreken en dus meer discriminatie ervaren. Ten tweede is het uitgevoerde onderzoek cross-sectioneel van aard. Alleen de gegevens van de recent gearriveerde immigranten uit de eerste wave uit 2013 zijn in dit onderzoek geanalyseerd. Dit heeft ervoor gezorgd dat er meer wetenschappelijke kennis is vergaard over de opbrengst van opleiding van deze recent gearriveerde immigranten kort na hun vestiging in Nederland. Het is waardevol om deze opbrengsten van opleiding te bestuderen over een langer termijn. Over de tijd zullen deze immigranten steeds meer structureel integreren in de Nederlandse samenleving (Martinovic et al., 2009). Dit gaat gepaard met een groei in het menselijk en sociaal kapitaal. Zij kunnen onderwijs volgen, leren mensen kennen en kunnen hun vaardigheid in de Nederlandse en Engelse taal vergroten (Chiswick & Miller, 2001; Kanas et al., 2009). Met de uitkomsten van

de huidige studie in gedachte, heeft dit mogelijk gevolgen voor de beroepsstatus van de immigranten. Doordat de *New Immigrants Survey Netherlands* van longitudinale aard is, kan die hiervoor uitstekend worden gebruikt. Ten derde, kan het onderzoek uitgebreid worden met andere herkomstgroepen. Zo zou het effect van opleiding van recent gearriveerde vluchtelingen uit het onder andere Syrië, Afghanistan, Irak, Nigeria, Jemen, Zuid-Soedan kunnen worden onderzocht die na het krijgen van een verblijfsvergunning in Nederland mogen werken (CBS, 2019a; StichtingVluchteling, 2020; VluchtelingenWerk Nederland, 2020). Het is interessant om te na te gaan in hoeverre de opbrengsten van opleiding van deze recent gearriveerde vluchtelingen verschilt ten opzichte van immigranten die al een langere migratiegeschiedenis in Nederland hebben. Een verklaring dat hieraan ten grondslag kan liggen is een verschil in het motief om het van het land van herkomst te verlaten (Lubbers & Gijsberts, 2013). De recent gearriveerde immigranten die zijn opgenomen in het huidige onderzoek zijn voornamelijk arbeidsmigranten of migranten die zich herenigen met familie (Lubbers & Gijsberts, 2013; Meuleman & Billiet, 2003). Het motief van recent gearriveerde vluchtelingen uit landen zoals Syrië verschilt hiervan, zij ontvluchtten hun land vanwege geweld, politieke instabiliteit en vrees voor eigen leven.

Concluderend, dit onderzoek geeft informatie over de structurele integratie van recent gearriveerde immigranten uit Turkije, Polen en Bulgarije zeer kort na vestiging in Nederland. Het blijkt dat het hebben van een hoog afgeronde opleiding in het land van herkomst leidt tot een hogere beroepsstatus op de Nederlandse arbeidsmarkt. Taalvaardigheid van de Engelse taal beïnvloedt dit effect van opleidingsniveau op de beroepsstatus van recent gearriveerde immigranten uit Turkije, Polen of Bulgarije positief.

Referenties

- Allport, G. W. (1954). *The Nature of Prejudice*. Addison-Wesley Publishing Company.
- Andriessen, I., Nievers, E., Dagevos, J., & Faulk, L. (2012). Ethnic Discrimination in the Dutch Labor Market: Its Relationship With Job Characteristics and Multiple Group Membership. *Work and Occupations*, 39(3), 237–269.
<https://doi.org/10.1177/0730888412444783>
- Arrow, K. J. (1971). *Some Models of Racial Discrimination in the Labor Market*. Rand.
- Becker, G. S. (1957). *The Economics of Discrimination*. University of Chicago Press.
- Becker, G. S. (1962). Investment in Human Capital: A Theoretical Analysis. *Journal of Political Economy*, 70(5, deel 2), 9–49. <https://doi.org/10.1086/258724>
- Blees-Booij, A. (1993). De culturele en economische dimensie van beroepen: een nieuw meetinstrument voor de beroepsstatus van mannen en vrouwen. *Mens en Maatschappij*, 68(2), 153–174.
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. In J. Richardson (Red.), *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (pp. 241–258). Greenwood.
<http://www.socialcapitalgateway.org/sites/socialcapitalgateway.org/files/data/paper/2016/10/18/rbasicsbourdieu1986-theformsofcapital.pdf>
- Budría, S., & Swedberg, P. (2015). The impact of language proficiency on immigrants' earnings. *Revista de Economia Aplicada*, 23(67), 63–91.
- CBS. (2017). *Internationaliseringsmonitor 2017, vierde kwartaal*. Centraal Bureau voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/publicatie/2017/50/internationaliseringsmonitor-2017-vierde-kwartaal>
- CBS. (2019a). *Bevolking; kerncijfers* [Dataset].
<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/37296ned/table?ts=1586959218760>
- CBS. (2019b). *Immi- en emigratie; leeftijd (31.dec). burgerlijke staat, geboorteland* [Dataset].
<https://opendata.cbs.nl/statline/#/CBS/nl/dataset/03742/table?ts=1586959665639>
- CBS. (2020). *Werkloosheid naar migratieachtergrond*. <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-arbeidsmarkt/werklozen/werkloosheid-naar-migratieachtergrond>
- Centola, D., & Macy, M. (2007). Complex Contagions and the Weakness of Long Ties. *American Journal of Sociology*, 113(3), 702–734. <https://doi.org/10.1086/521848>
- Chiswick, B. R. (1991). Speaking, Reading, and Earnings among Low-Skilled Immigrants. *Journal of Labor Economics*, 9(2), 149–170. <https://doi.org/10.1086/298263>
- Chiswick, B. R., & Miller, P. W. (1995). The Endogeneity between Language and Earnings:

- International Analyses. *Journal of Labor Economics*, 13(2), 246–288.
- Chiswick, B. R., & Miller, P. W. (2001). A Model of Destination-Language Acquisition: Application to Male Immigrants in Canada. *Demography*, 38(3), 391–409.
<https://doi.org/10.1353/dem.2001.0025>
- Chiswick, B. R., & Miller, P. W. (2015). International Migration and the Economics of Language. In *Handbook of the Economics of International Migration* (Vol. 1, pp. 211–269). <https://doi.org/10.1016/B978-0-444-53764-5.00005-0>
- Chiswick, B. R., & Wang, Z. (2016). *Social Contacts, Dutch Language Proficiency and Immigrant Economic Performance in the Netherlands: a Longitudinal Study* (Issue 9760). <http://hdl.handle.net/10419/141519>
- Coenders, M., & Scheepers, P. (1998). Support for ethnic discrimination in the Netherlands 1979-1993: Effects of period, cohort, and individual characteristics. *European Sociological Review*, 14(4), 405–422. <https://doi.org/10.1093/oxfordjournals.esr.a018247>
- College van de Rechten van de Mens. (2020). *Jaarverslag en Monitor Discriminatiezaken 2019*. <https://mensenrechten.nl/nl/publicatie/5ea1351a1e0fec037359c1f3>
- De Hamer, A., & Maas, I. (2020). Gelijke opleiding, verschillende opbrengsten: een onderzoek naar genderongelijkheid in het effect van opleidingsniveau op de mate van leidinggeven. *Mens en Maatschappij*, 95(1), 3–28.
<https://doi.org/10.5117/mem2020.1.002.deha>
- De Valk, H. A. G., Esveldt, I., Henkens, K., & Liefbroer, A. C. (2001). *Oude en nieuwe allochtonen in Nederland: een demografisch profiel*.
<https://www.wrr.nl/publicaties/publicaties/2001/07/10/oude-en-nieuwe-allochtonen-in-nederland-een-demografisch-profiel>
- De Vries, M. R., & Wolbers, M. H. J. (2002). Verschillen in arbeidsmarktpositie tussen allochtone en autochtone schoolverlaters in Nederland: de rol van het bereikte opleidingsniveau en sociale herkomst. *Sociale Wetenschappen*, 45(3), 23–39.
- Dustmann, C., & Fabbri, F. (2003). Language proficiency and labour market performance of immigrants in the UK. *The Economic Journal*, 113(489), 695–717.
<https://doi.org/10.1111/1468-0297.t01-1-00151>
- Europese Commissie. (2012). *Special Eurobarometer 386: Europeans and Their Languages*.
<https://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/yearFrom/2011/yearTo/2012/surveyKy/1049>
- Euwals, R., Dagevos, J., Gijsberts, M., & Roodenburg, H. (2008). De arbeidsmarktpositie van Turken in Nederland en Duitsland. *TPEdigitaal*, 2(1), 23–34.

- <https://www.tpedigitaal.nl/artikel/de-arbeidsmarktpositie-van-turken-nederland-en-duitsland>
- Frey, F. (2017). SPSS (Software). In *The International Encyclopedia of Communication Research Methods* (pp. 1–2). Wiley. <https://doi.org/10.1002/9781118901731.iecrm0237>
- Friedberg, R. M. (2000). You can't take it with you? Immigrant assimilation and the portability of human capital. *Journal of Labor Economics*, 18(2), 221–251. <https://doi.org/10.1086/209957>
- Ganzeboom, H. B. G., & Treiman, D. J. (2019). *International Stratification and Mobility File: Conversion Tools*. <http://www.harryganzeboom.nl/ismf/index.htm>
- George, D., & Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows step by step: a simple guide and reference*. Allyn & Bacon.
- Gijsberts, M., & Lubbers, M. (2014). Beheersing van de Nederlandse taal onder recente migranten uit nieuwe EU-lidstaten en traditionele migratielanden. *Sociologie*, 10(1), 27–48. <https://doi.org/10.5117/soc2014.1.gijs>
- Granovetter, M. S. (1973). The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), 1360–1380.
- Hagendoorn, L., & Hraba, J. (1989). Foreign, different, deviant, seclusive and working class: Anchors to an ethnic hierarchy in The Netherlands. *Ethnic and Racial Studies*, 12(4), 441–468. <https://doi.org/10.1080/01419870.1989.9993647>
- Hraba, J., Hagendoorn, L., & Hagendoorn, R. (1989). The ethnic hierarchy in The Netherlands: Social distance and social representation. *British Journal of Social Psychology*, 28(1), 57–69. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8309.1989.tb00846.x>
- Kanas, A., Van Tubergen, F., & van der Lippe, T. (2009). Immigrant self-employment: Testing hypotheses about the role of origin- and host-country human capital and bonding and bridging social capital. *Work and Occupations*, 36(3), 181–208. <https://doi.org/10.1177/0730888409340128>
- Khoudja, Y. (2018). Employment and education-occupation mismatches of immigrants and their children in the Netherlands: Comparisons with the native majority group. *Social Inclusion*, 6(3), 119–141. <https://doi.org/10.17645/si.v6i3.1452>
- Lazersfeld, P. F., & Merton, R. K. (1954). Friendship as a Social Process: A Substantive and Methodological Analysis. In *Freedom and Control in Modern Society* (pp. 18–66). Van Nostrand.
- Lubbers, M., & Gijsberts, M. (2013). Een vergelijking van de arbeidsmarktpositie van Polen en Bulgaren voor en na migratie naar Nederland. *Mens en Maatschappij*, 88(4), 426–

446. <https://doi.org/10.5117/MEM2013.4.LUBB>
- Lubbers, M., Gijsberts, M., Fleischmann, F., & Maliepaard, M. (2018a). *The New Immigrant Survey – The Netherlands (NIS2NL)*[Dataset]. *A four wave panel study*.
<https://doi.org/10.17026/dans-22u-7kad>
- Lubbers, M., Gijsberts, M., Fleischmann, F., & Maliepaard, M. (2018b). *The New Immigrant Survey – The Netherlands (NIS2NL)*. *The codebook of a four wave panel study* [Codeboek].
- Martinovic, B., Tubergen, F. van, & Maas, I. (2009). Changes in immigrants' social integration during the stay in the host country: The case of non-western immigrants in the Netherlands. *Social Science Research*, 38(4), 870–882.
<https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2009.06.001>
- McPherson, M., Smith-Lovin, L., & Cook, J. M. (2001). Birds of a Feather: Homophily in Social Networks. *Annual Review of Sociology*, 27(1), 415–444.
<https://doi.org/10.1146/annurev.soc.27.1.415>
- Meuleman, B., & Billiet, J. (2003). De houding van Vlamingen tegenover oude en nieuwe migranten: diffuus of specifiek? In *Vlaanderen gepeild*.
http://publicaties.vlaanderen.be/docfolder/405/Vlaanderen_gepeild_2003_5_de_houding_tegenover_migranten.pdf
- Nakhaie, M. R., & Kazemipur, A. (2013). Social Capital, Employment and Occupational Status of the New Immigrants in Canada. *Journal of International Migration and Integration*, 14(3), 419–437. <https://doi.org/10.1007/s12134-012-0248-2>
- Ng, T. W. H., & Feldman, D. C. (2010). Human capital and objective indicators of career success: The mediating effects of cognitive ability and conscientiousness. *Journal of Occupational and Organizational Psychology*, 83(1), 207–235.
<https://doi.org/10.1348/096317909X414584>
- Nordin, M., Persson, I., & Rooth, D. O. (2010). Education-occupation mismatch: Is there an income penalty? *Economics of Education Review*, 29(6), 1047–1059.
<https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2010.05.005>
- Phelps, E. S. (1972). The Statistical Theory of Racism and Sexism. *The American Economic Review*, 62(4), 659–661.
- Quite, W., Hofstra, B., Knigge, A., & de Schipper, N. (2013). De werking van sociaal kapitaal in het statusverwervingsproces in Nederland. *Mens en Maatschappij*, 88(4), 400–425.
<https://doi.org/10.5117/mem2013.4.quit>

- SCP. (2019). *De sociale staat van Nederland 2019*.
<https://doi.org/10.1017/CBO9781107415324.004>
- Snellman, A. (2007). *Social Hierarchies, Prejudic, and Discrimination*. Uppsala Universiteit.
- Stichting Vluchteling. (2020). *2020: Tien crises om in de gaten te houden*.
<https://www.vluchteling.nl/nieuws/2020/1/crises2020>
- Tajfel, H., & Turner, J. (1979). An Integrative Theory of Intergroup Conflict. In *The Social Psychology of Intergroup Relations* (pp. 33–47). Brooks/Cole.
- Tharmaseelan, N., Inkson, K., & Carr, S. C. (2010). Migration and career success: Testing a time-sequenced model. *Career Development International*, *15*(3), 218–238.
<https://doi.org/10.1108/13620431011053712>
- Van Tubergen, F. (2006). De arbeidsmarktpositie van allochtone vrouwen in internationaal vergelijkend perspectief. *Migrantenstudies*, *22*(4), 199–218.
- Van Tubergen, F. (2013). Religious change of new immigrants in the Netherlands: The event of migration. *Social Science Research*, *42*(3), 715–725.
<https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2012.12.016>
- Van Tubergen, F., & Van de Werfhorst, H. (2007). Immigrants in the Netherlands. *Demography*, *44*(2), 883–898. <https://doi.org/10.1353/dem.2007.0046>
- Veenman, J. (1995). *Onbekend maakt onbemind. Over selectie van allochtonen op de arbeidsmarkt*. Van Gorcum.
- VluchtelingenWerk Nederland. (2020). *Bescherming in Nederland*.
<https://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers/cijfers/bescherming-nederland>
- Weltevrede, A. M., De Boom, J., Rezai, S., Zuijderwijk, L., & Engbersen, G. (2009). *Arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa*. Risbo BV.
[https://www.risbo.nl/_publicaties/Arbeidsmigranten uit Midden- en Oost-Europa 06-10-2009.pdf](https://www.risbo.nl/_publicaties/Arbeidsmigranten%20uit%20Midden-%20en%20Oost-Europa%2006-10-2009.pdf)
- Wielers, R., & Van der Meer, P. (1997). Hoe belangrijk is opleiding voor de arbeidsmarktpositie van allochtonen? *Mens en Maatschappij*, *72*(1), 40–47.
- Yao, Y., & van Ours, J. C. (2015). Language skills and labor market performance of immigrants in the Netherlands. *Labour Economics*, *34*, 76–85.
<https://doi.org/10.1016/j.labeco.2015.03.005>
- Zorlu, A. (2013). Occupational Adjustment of Immigrants in The Netherlands. *Journal of International Migration and Integration*, *14*(4), 711–731.
<https://doi.org/10.1007/s12134-012-0264-2>